

Legătura dintre Spovedanie și Euharistie în tradiție și contemporaneitate – în gândirea mitropolitului Antonie Plămădeală

Dr. Alexandru-Constantin CHITUȚĂ*

Rezumat:

Studiul prezintă câteva aspecte ale relației dintre Spovedanie și Euharistie așa cum această relație a fost definită în practica pastorală din confesiunile creștine occidentale în comparație cu cea din cadrul Bisericii Ortodoxe, atât în cadrul tradiției din secolele trecute, cât și în contextul celei contemporane. Sunt trecute în revistă opiniile unor renumiți teologi și ierarhi ai Bisericii Ortodoxe ca răspuns la provocările și confuziile specifice modernității, într-un efort de reafirmare și reîntoarcere la tradiție.

Cuvinte-cheie:

Spovedanie, Euharistie, Împărtășanie, Antonie Plămădeală, tradiție

Studiul de față privește legătura dintre Taina Spovedaniei și Taina Împărtășaniei plecând de la unele idei și practici mai puțin „ortodoxe”, care astăzi sunt susținute și puse în practica cultului în unele eparhii și parohii.

Viața spirituală, în desfășurarea și dezvoltarea ei, cunoaște o serie de etape care în Biserică sunt marcate prin Sfintele Taine ce se administrează credincioșilor. Fiecare Sfântă Taină este un mod diferit de întâlnire cu Hristos și de trăire a acestei întâlniri. În fiecare Sfântă Taină credinciosul se întâlnește personal cu Hristos și experimentează comuniunea de iubire cu El.

În legătură cu Spovedania și Împărtășania tradiția ortodoxă e mai severă decât în confesiunile occidentale, unde practic spovedania a fost desființată, fiind

---

* Dr. Alexandru-Constantin Chituță, Șef secție Educație, Comunicare, Marketing și Secretariat al Muzeului Național Brukenthal, Sibiu.

Legătura dintre Spovedanie și Euharistie în tradiție și contemporaneitate

înlocuită cu o cerere colectivă de iertare în timpul cultului liturgic. Și în diaspora ortodoxă se simte o influență în privința despărțirii și, câteodată, a anulării relației dintre spovedanie și împărtășanie, lucru neconform în spiritualitatea ortodoxă.

Au fost în trecut unele încercări de a se transplanta și la noi obiceiul, dar încercarea a căzut repede în desuetudine, deși la vremea ei a dat naștere la discuții aprinse între teologi și clerici, ajungând până pe agenda Sfântului Sinod prin anii cincizeci¹. Totodată, putem aminti și disputa teologică iscată în Sfântul Munte ca un corolar al controversei colivelor. Lucrarea lui Neofit Kavsokalivitul, publicată și la Brașov în 1722, *Despre deasa Împărtășanie*, a stârnit dese controverse și a necesitat intervenții prompte ale Patriarhiei Constantinopolului².

De pildă, unii teologi sunt de părere că toți credincioșii care participă la Sfânta Liturghie trebuie împărtășiți fără o pregătire specială, pe când alții, mai reținuți, sunt de părere că în parohii trebuie intensificată împărtășirea credincioșilor, însă nu a tuturor celor ce participă la Sfânta Liturghie, ci doar a aceluia care și-au mărturisit păcatele și au primit dezlegarea de la duhovnic. Împărtășirea la Sfânta Liturghie a tuturor celor prezenți, fără pregătire adecvată, ieșind astfel de pe făgașul practicii și experienței dintotdeauna a Bisericii, nu este semnul unei suficiente responsabilități și al suficienței cunoașterii a ceea ce înseamnă Sfânta Împărtășanie. Bunii credincioși refuză ei înșiși să se apropie de Sfântul Potir dacă nu s-au pregătit pentru aceasta. Biserica nu a impus nimănui să se apropie de Sfânta Împărtășanie, ci dimpotrivă. De asemenea, trebuie luat în calcul și faptul că nu toți cei care sunt de față la momentul împărtășirii sunt pregătiți, ci unii ar putea fi de pildă, vizitatori sau chiar necreștini ș.a.

În privința acestei „rânduiei” care are ecouri în contemporaneitate am analizat legătura dintre Sfânta Taină a Spovedaniei și Sfânta Taină a Euharistiei sau Împărtășaniei așa cum ea este în tradiția și spiritualitatea ortodoxă, folosind scrierile mitropolitului cărturar Antonie Plămădeală în această problemă duhovnicească

¹ Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Ed. Sophia, București, p. 202.

² Sf. Nicodim Agioritul publică în 1783 lucrarea *Carte folositoare de suflet despre deasa împărtășanie cu Preacuratele lui Hristos Taine*, plasându-se într-o descendență firească față de Neofit, fără a prelua eroarea dogmatică a acestuia referitoare la faptul că Trupul euharistic a lui Hristos de după împărtășanie nu e Trup viu, insuflețit și incoruptibil al Mântuitorului de după Înviere, ci trupul său dinainte de Înviere, cel de la Cina cea de Taină. Deși este un vehement susținător al deseii împărtășanii, Sf. Nicodim are totuși o atitudine echilibrată, ceea ce credem că este conformă cu Ortodoxia, el accentuând în discursul său necesitatea conformării sufletești la cerințele împărtășirii cu vrednicie din Preacuratele Taine, precum și valoarea împărtășirii sub diferite forme pe care o conferă în ansamblu viața ascetico-mistică din cadrul Ortodoxiei. Biserica Ortodoxă a privit în mod oficial această problemă nu atât sub spectrul temporalității momentelor împărtășirii, cât, în special, din perspectiva necesității respectării condițiilor sufletești ale apropierei de Trupul și Sângele Mântuitorului.

Spovedanie și Euharistie astăzi

De la început trebuie subliniat că ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului „spre iertare păcatelor și viața de veci”, deci pentru perfecțiunea noastră spirituală. „Efectele sau roadele Sfintei Împărtășanii nu depind însă de numărul de împărtășiri sau de intervalele la care primim Sfânta Euharistie, ci de dispoziția sau pregătirea sufletească cu care o primim. În această privință sunt călăuzitoare cuvintele Sfântului Apostol Pavel: *Oricine va mânca pâinea aceasta și va bea paharul Domnului cu nevrednicie va fi vinovat față de Trupul și Sângele Domnului... Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, acela mănâncă și bea sieși osândă, nesocotind Trupul Domnului*³. De aceea, pentru ca Sfânta Împărtășanie să devină cu adevărat *leac al neamuririi și antidot împotriva morții*, cum o numeau Sfinții Părinți, trebuie eliminat din suflet tot ceea ce constituie păcat și imperfecțiune, deci trebuie să ne pregătim în mod cu totul deosebit pentru a putea desăvârși acest act de însemnătate covârșitoare, care este Sfânta Împărtășanie. De aceea, Sfinții Părinți subliniază adesea regula aplicată totdeauna și cu mare respect în practica Bisericii Ortodoxe, care nu încurajează pe nimeni să vină la împărtășire fără pregătire necesară și, mai ales, fără curățirea inimii care se face prin Sfânta Taină a Spovedaniei. Așa se explică de ce în Biserica Ortodoxă, împărtășirea nu este un fenomen așa de des în viața credincioșilor, ca în Biserica Romano-Catolică sau chiar în cele protestante⁴.

„În confesiunile occidentale și, din păcate, și la unele biserici ortodoxe din Occident, se practică împărtășirea zilnică în cadrul Sfintei Liturghii. Dacă ar fi numai atât și dacă aceasta s-ar face cu observarea tuturor prescripțiilor canonice, lucrarea ar fi cu adevărat reînviătoare pentru viața creștină și salutară pentru Biserica Ortodoxă. S-ar vedea și o intensificare în viața creștină, s-ar observa și realizarea unei comunități eclesiale depline, s-ar da ca pildă de conviețuire și iubire unii față de alți, dar...

Împărtășania zilnică a constituit obiectul a nenumărate manifestări de evlavie și a numeroase dispute teologice în istorie. S-a ajuns astăzi a se preciza că ea este îngăduită de Biserică, că e posibilă și că e chiar recomandabilă.

Faptele ne arată însă că prin practicile numite mai sus ea se face trunchiată, în alt spirit, fără respectarea obligațiilor impuse de Biserică, atât în privința pregătirii credincioșilor, cât și în privința modului de a li se administra. Ca urmare a desființării în fapt a Tainei Pocăinței, însăși concepția despre Taina Sfintei Euharistii

³ *I Corinteni* 11, 27, 29.

⁴ Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică* I, Ed. Trinitas, București, 2014, pp. 485-486.

Legătura dintre Spovedanie și Euharistie în tradiție și contemporaneitate

a suferit o schimbare, o transformare, o înnoire. Ea nu mai are funcția harică pe care o avea în Ortodoxie. I s-a scăzut esențial valoarea, de aceea a scăzut simțitor și respectul față de dânsa și s-au relativizat formele ei de comunicare și însușire. Ea a devenit obligatorie pentru toți participanții la Sfânta Liturghie, indiferent de vrednicia sau nevrednicia lor. Or, Biserica n-a impus niciodată împărtășirea obligatorie pentru toți participanții, indiferent de starea lor sufletească și morală (...) Dacă împărtășirea generală este obligatorie sau numai permisă la fiecare Liturghie, dacă, deci, împărtășirea și-a pierdut rostul de încununare a efortului, înseamnă că Hristos nu mai este arbitru. Atunci Hristos nu mai este în plinătatea însușirilor Lui dumnezeiești, e un Hristos care nu mai este judecător drept, ci doar iertător și milostiv. Or, un asemenea Hristos nu este Hristos. Hristos este îndelung răbdător și mult milostiv, dar și drept judecător și răsplătitor, acum și pururea, căci Hristos același este ieri, azi și în veac. Și apoi Hristos vrea să ne îndreptăm prin osteneală. Că împărtășirea ar trebui și ar fi bine să fie cât mai deasă este adevărat, dar nu oricum. Nu condiționat de nimic”⁵.

Mitropolitul Serafim Joantă afirma în scrisoarea pastorală dată clerului și credincioșilor la praznicul Nașterii Domnului a anului 2013: „că legăm întotdeauna împărtășania de spovedanie. Cei mai mulți credincioși cred că nu ne putem împărtăși niciodată fără ca să ne spovedim mai întâi. Totuși trebuie să știm că nici un canon al Bisericii și nici un Sfânt Părinte nu impune vreun post înaintea împărtășaniei și nu condiționează împărtășirea de spovedanie”⁶.

Totodată, părintele Nicolae Necula mărturisește faptul că și la cel de-al IV-lea Congres Internațional al Facultăților de Teologie Ortodoxă, ținut la București între 12-17 august 1996, un teolog ortodox aparținând Bisericii Ortodoxe a Eladei⁷ a susținut ideea înlăturării catapetesmei din arhitectura bisericilor ortodoxe și desființarea Proscomidiei sau revenirea la obiceiul sau practica de la început de a aduce darurile de pâine și vin direct la Sfânta Masă. O altă propunere ce se făcea atunci era aceea de a împărtăși pe toți credincioșii care iau parte la Sfânta Liturghie, fără o pregătire specială, adică fără post, spovedanie și dezlegare⁸. Alt exemplu este cel afirmat de preotul profesor Konstantin Karaisaridis din Tesalonic, care, plecând de la filiația duhovnicească, de data această la distanță, susținea spovedania prin mijloace moderne, ca de pildă prin Skype, iar apoi dezlegarea prin punerea mâinilor să fie făcută de un preot.

⁵ Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Ed. Sophia, București, pp. 215-216.

⁶ IPS Mitropolit Serafim Joantă, *Pastorală la Nașterea Domnului*, 2013.

⁷ Biblistul grec din Tesalonic Petros Vassiliadis.

⁸ Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *op. cit.*, p. 543.

Viziunea mitropolitului Antonie Plămădeală

Pentru a arată legătura dintre Sfânta Taină a Spovedaniei și Sfânta Taină a Împărtășaniei, așa cum aceasta este normală în spiritualitatea ortodoxă am accentuat viziunea sănătoasă, echilibrată și conformă cu aceasta, descrisă vrednicul de pomenire mitropolit Antonie Plămădeală în cartea *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă* și în câteva studii.

Părintele profesor Dumitru Stăniloae, vorbind despre acest volum cât și despre gândirea ierarhului sibian, spunea: „cartea redă astfel o viață duhovnicească comunitară, imprimată de nuanțele a tot felul de contribuții din partea membrilor care se întrec și se îndeamnă, care pe de o parte îmbogățesc conținutul de viață al obștei, iar pe de altă îl mențin în echilibrul dreptei socoteli și în smerenie, virtuți capitale ale vieții duhovnicești în spiritualitatea răsăriteană și culmi ale umanului autentic, singure capabile să promoveze sincera comuniune și iubire între oameni, cizelând neconținut umanul și răzuind orice opacitate de pe el și făcându-I divinul transparent”⁹.

Tradiția și libertatea sunt, așa cum afirma mitropolitul Antonie, cei doi poli de cea mai mare importanță, între care se desfășoară viața duhovnicească în Ortodoxie¹⁰.

Cu privire la la pregătirea sufletească, cea dintâi condiție de îndeplinit este spovedania sau mărturisirea păcatelor. Nu se poate concepe primirea Sfintei Împărtășanii fără mărturisirea în fața duhovnicului, a păcatelor pe care le-am săvârșit de la ultima spovedanie și împărtășire. „În epoca primară, creștinii nu se puteau aduna zilnic pentru împărtășanie, decât pe ascuns și întâmplător. Împărtășirea în fiecare zi s-a generalizat mai târziu, când Biserica a ajuns biruitoare. Dar cu timpul râvna a scăzut și împărtășirea zilnică s-a rărit. Râvna de înnoire prin întoarcerea la starea pimară a Bisericii într-un mod denaturat a fost de fapt mobilul râvnei celei dintâi a întregului Protestantism, din care s-a născut toată puzderia de secte și erezii de care suferă mai ales Apusul”¹¹ și nu numai. În primele secole creștine existau rugăciuni având conținut și caracter penitențial. Unele dintre ele au fost încorporate în rânduiala oficială de rugăciune a Bisericii. Altele făceau parte din rânduiala particulară de rugăciune, dar care, cu timpul, sub influența rânduielilor monahale, au căpătat caracter public, oficial și obligatoriu pentru toți creștinii. Astfel, în rânduiala Sfintei Liturghii, descrisă în Constituțiile Apostolice, sunt menționate la sfârșitul Liturghiei catehumenilor, patru ectenii și patru rugăciuni. Vorbind despre rolul de a avea un duhovnic, depre convorbirea cu acesta în scaunul Sfintei Spovedanii, mitropolitul

---

⁹ Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Sibiu, 1983, p. 3.

¹⁰ *Ibidem*, p. 11.

¹¹ *Ibidem*, p. 203.

Legătura dintre Spovedanie și Euharistie în tradiție și contemporaneitate

Antonie spunea: „Convorbirea cu un duhovnic e întotdeauna sacramentală. În cadrul spovedaniei el îl pregătește pentru împărtășanie. Curăță casa care urmează a-L primi pe Hristos, de aceea e foarte atent, uneori foarte exigent. Dar și când e exigent, când interzice sau amână împărtășania, el găsește sfatul părintesc, compătitor, cu care câștigă încrederea penitentului și-l hotărăște la asceza pe care i-o impune pentru purificare și iertare. Din când în când îl mai cheamă ca să-i verifice starea sufletească și progresul duhovnicesc. Dacă observă progres și pocăință, poate scurta perioada de penitență. Duhovnicii mari nu se limitează însă numai la aspectul formal, liturgic, ritual al spovedaniei. Ei devin încetul cu încetul sfătuitori și în afara Tainei Spovedaniei, devin îndrumători”¹². Spovedania publică a rămas abolită. În Biserică a rămas obligatorie spovedania personală, individuală. Între duhovnic și penitent există un raport de filiație, de naștere din nou. Cum s-ar putea realiza acest raport, această naștere din nou, când penitentul e pierdut în mulțime, când nu mai e persoană, ci masă anonimă și impersonală? Și cum poate o masă anonimă, impersonală să se simtă în fața duhovnicului ca în fața lui Dumnezeu? Și cum poate duhovnicul să se considere lucrător al Tainei, când penitentul e anonim? Și cum poate el să fe martor penitentului înaintea lui Hristos, când el nu-i aude păcatele, când penitentul le spune în gând sau chair cu voce, da în vânt și nu duhovnicului? De ce se va fi rânduie sfătuirea „Iată, fiule...” din slujba spovedaniei, dacă aceasta ar trebui să fie colectivă? Și pentru ce în dezlegare se spune: „te iert” și nu „vă iert”? Și cum se poate stabili gradul de gravitate al păcatului și circumstanțele lui pentru canonisire, când mărturisirea e colectivă și când duhovnicul nu o aude, nu o deosebește, și când dezleagă mai mult după o bănuie mărturisire, nivelând pe toți ascultătorii rugăciunii sub regimul aceleiași dezlegări necondiționate de nimic? Cum se pot împăca oare conștiințele printr-o astfel de mărturisire și cum se vindecă păcatul? Se poate oare face cu folos un pogorământ, o economie colectivă? Biserica ne învață că nu. Pogorământul se face de la caz la caz. Tot așa și aplicarea canoanelor, ca și bolnavilor medicamentele¹³. De aici provine seriozitatea sau greutatea administrării acestei Sfinte Taine, căci de felul cum o administrăm depind și efectele ei. În Taina Spovedaniei, preotul poate zidi sau dărâma. Desigur că el trebuie să zidească prin priceperea și măiestria lui pastorală, prin experiența de viață și duhovnicie. Vorbind despre legătura dintre duhovnic și credincios, mitropoliul Antonie afirma în paginile *Telegrafului Român* „supunerea către un astfel de îndrumător deschide Împărăția Cerurilor. Ascultarea deschide Împărăția Cerurilor. E de remarcat aici un lucru extraordinar. Te supui unui om și te răsplătește Dumnezeu. Ca și cum te-ai supune lui Dumnezeu. Explicația nu

¹² *Ibidem*, p. 198-199.

¹³ *Ibidem*, p. 203-204.

e grea: te supui unui om, dar te supui pentru Dumnezeu. Criteriul și motivul supunerii nu e omul oricât de duhovnicesc ar fi el, ci Dumnezeu¹⁴.

Rostite cu responsabilitatea care decurge din mandatul încredințat de Mântuitorul și cu conștiința că prin slujitorul sfințit lucrează harul sfințitor, cuvintele de iertare și dezlegare, din formula Spovedaniei, au darul de a șterge toate păcatele mărturisite. Când preotul rostește „Iar eu, nevrednicul preot și duhovnic, cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh¹⁵, așa cum observa eruditul și profund, teolog al Bisericii noastre, mitropolitul Antonie al Transilvaniei, important este să ai certitudinea că în acel moment păcatele s-au iertat. Făcând deosebirea între medicul psihanalist și duhovnic, ierarhul spunea: „Una e să te duci la un medic, care va căuta să-și deslușească cauzele unei boli din cine știe ce fapte și amintiri rămase în subconștientul tău, cu care va vrea să te pună de acord, ca să le uiți sau să le înțelegi, și alta e să te duci la duhovnic și să-i spui, ca în fața lui Dumnezeu, greșelile și căința ta și să-i ceri iertare și să simți că, în clipa când preotul a zis *Te iert și te dezleg*, s-a șters cu buretele totul, așa cum ai șterge cu buretele o tablă pe care ai scris cu creta o mie de păcate. Dacă mai moi buretele și în puțină apă, ște șterge și mai bine. De aceea, vorbesc părinții de lacrimile pocăinței, de lacrimile căinței¹⁶.

Referindu-se la Taina Mărturisirii și întemeindu-se pe trăire profundă și convingere, Sfinții Părinți scot în evidență ideea că mărturisirea sinceră are puterea de a ierta orice păcat¹⁷. Singurul păcat care nu se iartă este acela pentru care omul nu manifestă părere de rău. În această privință, Sfântul Isaac Sirul este cât se poate de categoric: „Nu e păcat de neiertat decât acela pentru care nu se face pocăință¹⁸. Această teză este întâlnită și la părinții filocalici. Spre exemplu, Cuviosul Teognost spune într-o scriere de a sa: „Nu vom fi pedepsiți și osândiți în veacul ce va să vie pentru că am păcătuit, o dată ce am primit o fire nestatornică și schimbăcioasă. Ci fiindcă, păcătuiind, nu ne-am pocăit, nici nu ne-am întors, pe calea cea rea spre Domnul, după ce am primit putere și vreme pentru pocăință...¹⁹. Alți Părinți merg mai departe și precizează că se iartă păcatele pentru care se manifestă pocăință profundă și intensă. Simplul act formal al mărturisirii păcatelor, fără frângerea inimii, nu atrage după sine iertarea, ci,

---

¹⁴ Mitropolitul Antonie Plămădeală, „Dumnezeu ascultă pe cei ce-și ascultă duhovnicul”, în *TR*, nr. 29-32, 1991, p. 1.

¹⁵ *Agheasmatar*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1992, pp. 67-68.

¹⁶ Antonie Plămădeală, *Tâlcuri noi la texte vechi*, Sibiu, 1989, p. 128.

¹⁷ Pr. Viorel Sava, *Taina Mărturisirii în riturile actuale*, Ed. Trinitas, Iași, 2004, p. 45.

¹⁸ Sfântul Isaac Sirul, *Cuvânt despre sfintele nevoițe*, trad., note și introd. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, București, 1981, p. 161.

¹⁹ Cuviosul Teognost, *Despre făptuire, contemplație și preoție*, trad., introd. și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. Harisma, București, 1994, p. 284.

Legătura dintre Spovedanie și Euharistie în tradiție și contemporaneitate

mai curând, osânda: „Iar dacă ți s-ar întâmpla să te tulburi sau să aluneci într-o cădere și să te abați de la ceea ce se cuvine, trebuie să te împaci repede cu cel ce te-a supărat sau și cu cel supărat pe tine și să te pocăiești din suflet și să plângi și să verși lacrimi și să te mustri pe tine însuși”²⁰. Diadoh al Foticeii subliniază și el același lucru. El spune: să cerem lui Dumnezeu „să ne învețe deosebire dintre virtute și păcat. În cazul celui din urmă, trebuie să-i aducem mărturisirea neîncetată a păcatelor și lacrimi nelipsite și retragere și mai multă, că doar vom putea astfel, prin sporirea ostenețelor, să ni-l facem pe Dumnezeu milostiv, ca să caute ca mai înainte la inimile noastre”²¹.

Un alt aspect este acela al mărturisirii ca mijloc de creștere duhovnicească. Spovedanie este totodată un exemplu al maturității duhovnicești. Pocăința este dorința arzătoare de eliberare de omul cel vechi și îmbrăcare în cel nou. Concretizată în mărturisirea păcatelor, ea aduce folos sufletesc. Iată ce spune în acest sens Petru Damaschinul: „Nimic nu pricinuieste ștergerea greșelilor ca pocăința și tăierea răului; nici sporirea mai grabnică a sufletului ca tăierea voilor și cugetărilor proprii”²², și tot el spune că, în final, prin mărturisire permanentă se dobândește mântuirea: „Dar dacă cineva vrea, pune iarăși început prin pocăință. Dacă ai căzut zice, ridică-te; și dacă iarăși ai căzut, iarăși ridică-te, nedeznădăjduind nicidecum de mântuirea ta, orice s-ar întâmpla”²³. Or, dobândirea mântuirii implică starea de curăție sufletescă și belșug duhovnicesc, care au drept cauză însăși pocăința. Gândurile rele și păcatele dau omului o încărcătură negativă. Eliberarea de acestea prin mărturisire dau posibilitatea plinirii locului rămas gol cu o încărcătură pozitivă. Spovedania este Taina regenerării noastre sufletești, a înnoirii și curățirii hainei Botezului pe care am întinat-o cu păcatele. Cum toți păcătuim, toți avem nevoie de pocăință, de iertare și curățenie. În ceea ce privește legătura dintre spovedanie și împărtășanie, mai ales în viața intensă a monahilor, mitropolitul Antonie afirma: „În mănăstiri, duhovnicii spovedesc și obștea, și pe laici. În mănăstirile de bună tradiție spovedania călugărilor se face săptămânal, iar împărtășirea la 40 de zile. Se poate și mai des, și mai rar, doar în cele patru posturi. Tradiția a impus spovedania deasă și împărtășania rară. Sfânta Împărtășanie se dă numai după spovedanie și dezlegare din partea duhovnicului. Ei dezleagă întotdeauna de păcate, dar nu întotdeauna dau binecuvântare pentru împărtășanie: uneri impun epitimii, canon

²⁰ Calist și Ignatie Xanthopol, *Metoda sau cele 100 de capete*, trad., note și introd. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia*, Vol. VIII, București, 1978, p. 175.

²¹ Fericitul Diadoh, Episcopul Foticeii, *Cuvânt ascetic, despre viața morală, despre cunoștință și despre dreapta socoteală duhovnicească, împărțit în 100 de capete*, în *Filocalia*, vol. I, Ed. Harisma, București, 1992, p. 437 și 448.

²² Petru Damaschinul, *Învățăături duhovnicești*, în *Filocalia*, vol. V, București, 1976, p. 155.

²³ *Ibidem*, p. 144.

Dr. Alexandru-Constantin Chituță

de rugăciune și metanii, sfat să se împace cu cei pe care i-a supărat, să repare ceea ce au vătămat etc.²⁴

Împărtășirea nu trebuie să fie nici deasă și nici rară, ci continuă, cu pocăință și trezvie. Ideea pe care o accentuează mitropolitul Antonie Plămădeală e că problema nu e împărtășirea deasă, ci împărtășirea fără rânduială, fără spovedanie validă, cum o susțin unii ierarhi, preoți și teologi contemporani, care duce la o împărtășire, cum zice Sfântul Ioan Gură de Aur, „din obicei, întâmplătoare, nu după lege și chibzuială curată”²⁵.

Pocăința este una dintre cele mai importante lucrări sfințitoare din viața credincioșilor, pentru că prin ea se reface comuniunea cu Dumnezeu, întreruptă de păcat, și se restaurează omul cel nou sau haina luminoasă a Botezului, întunecată sau murdărită prin viața păcătoasă. De aceea, nu se poate concepe viața creștină autentică fără spovedanie. Cu cât ne mărturisim mai des, cu atât suntem pe calea adevăratei viețuiri creștine și păstrăm legătura cu Hristos, Care este izvorul harului și binecuvântării. Dacă orice păcat e un orgoliu, o depărtare de la Dumnezeu, apoi apropierea de Dânsul nu se poate realiza decât prin lepădarea orgoliului, adică prin smerenie. Aceasta este și dispoziția spre întoarcere pomenită de Canonul 102 Trulan.

„Pocăința se împlinește în nădejde și în dezlegarea și iertarea păcatelor. Ea nu duce niciodată la deznădejde și disperare, ci te scapă și de una, și de alta. Iar formele pe care le îmbracă ea nu ajung niciodată la excese ascetice. Sau dacă ajung, apoi ele se motivează printr-o înaltă a călcării dreptății, și mai ales prin contravinerea păgubitoare pentru alții la legea dragostei. Pocăința adevărată este cea care creează, nu cea care distruge omul, cea care înlocuiește păcatul cu virtutea, nu cea care distruge păcatul și pe om, pur și simplu! Rostul pocăinței nu este de a-l desființa pe om în existența sa pământească, și nici de a-l îmbolnăvi, de a-l schilodi, de a nu-l mai face apt pentru viață. Apatia ortodoxă presupune integritatea psiho-fizică a nepătimitorului, și nu descompunerea în neant. Sfântul Ioan Scărarul consideră că excesele sunt *lucru fără de socotință*²⁶, ducând la pierderea echilibrului mintal^{27,28}.

Sfântul Grigorie Palama numește plânsul baie a iertării și al doilea botez²⁹. În toate textele despre lacrimi se vede că nu este vorba de o lepădare a optimismului

---

²⁴ Antonie Plămădeală, „The Tradition of Life. Romanian Essays în Spirituality and Theology”, *Studies Supplementary to Sobornost*, nr. 2, 1971, pp. 44-45.

²⁵ N. Mihaș, *Canoanele*, vol. II, p. 261.

²⁶ *Scara*, Ed. Mănăstirii Neamț, 1984, Cuv. IV.

²⁷ *Scara*, Cuv. V.

²⁸ Antonie Plămădeală, *Tradiție...*, p. 85.

²⁹ Cf. Pr. D. Stăniloae, *Viața și învățăturile Sfântului Grigorie Palama*, Sibiu, 1938, p. 31.

Legătura dintre Spovedanie și Euharistie în tradiție și contemporaneitate

natural al omului, ci este o amarnică luare în seamă a stricăciunii și a păcatului, cum zice Arseniev. „Nu vom fi acuzați, zice Sfântul Ioan Scărarul, pentru că nu am făcut minuni, pentru că nu am fost teologi, pentru că nu am avut vedenii, dar va trebui neaparat să dăm seama lui Dumnezeu pentru că nu ne-am plâns păcatele”³⁰. Sensul pocăinței în spritualitatea ortodoxă este întoarcerea la ceea ce îi este propriu naturii de la aceea ce este împotriva naturii.

În ceea ce privește spovedania și euharistia Occidentului contemporan, mitropolitul Antonie afirmă: „Biserica s-a condus de învățătura Sfântului Pavel: *Cercați toate și țineți ce este bun*”³¹. De aceea până astăzi, Biserica nu s-a pronunțat asupra acestui caz, lăsându-l uitat ca pe o manifestare izolată dintr-o Biserică locală. Și nu s-a pronunțat negativ și pentru faptul că părintele Ioan de Kronstadt a fost o personalitate duhovnicească excepțională, cu totul supusă Ortodoxiei, mărturisirea colectivă făcându-o de nevoie, din pricina marii mulțimi de credincioși care veneau să-l vadă și-i cereau insistent să fie spovediți. În Occident lucrurile nu stau tot așa. Aici nu mulțimea cere, ci clerul cheamă mulțimea la împărtășanie după un simulacru de spovedanie colectivă rituală... Dar nu atât originalitatea ne interesează aici. E vorba de urmările acestei practici. Iertând ușor, tot așa de ușor se întoarce omul la păcat și, minimalizându-i-se păcatul, i se pervertește conștiința. Omul slab sufletește se bucură când i se permite păcatul și când, în același timp, i se dă asigurarea că e împăcat cu Dumnezeu. Cu asemenea practici și cu asemenea oameni slabi, nu e greu să faci partidă!³²

În ceea ce privește participarea și împărtășirea credincioșilor, Părintele Ioan Ică păstrând linia teologică a nesegrăgării scolastice dintre Liturghie și Euharistie a Părintelui Dumitru Stăniloae promovează o viziune unitară asupra prezenței lui Hristos în Liturghie, prezență care nu este redusă doar la nivelul celei euharistice, afirmând că: „întreaga Sfântă Liturghie, ca loc al întâlnirii noastre cu Hristos, de

³⁰ *Scara*, Cuv. VII, 73.

³¹ *1 Tes* 5, 21.

³² Döllinger spune că luteranii au câștigat teren la început, pentru că învățau că poți fi în pace cu Dumnezeu printr-un simplu act de credință, printr-o simplă mișcare a conștiinței către certitudinea împăcării. Iar Wezel raportează că „cu cât omul e mai carnal și lumesc, cu cât e mai atras de această sectă care îngăduie vechiului om să facă tot ceea ce în vechea Biserică (catolică) era un păcat grav”. Și Luther învăța că Evanghelia e numai iertare. Ba chiar pentru a-și scuza unele dintre faptele sale, a scris și un tratat asupra Genezei, evedințind pe Patriarhi ca pe niște mari păcătoși. Numai că spre sfârșitul vieții, văzând dezastrele la care a dus iertarea colectivă, și faptul că a pierdut orice control asupra credincioșilor, el însuși căzut în descurajare, se plângea de sporirea corupției și se gândea să instituie o închisoare ecleziastică pentru pastori. Abolirea spovedaniei individuale o deplâng cei mai mari dintre protestanți. Sebastian Frank scria că „viciul a devenit hrană ca pâinea cea de toate zilele”. André Osiander, care la început abolise în Nürnberg spovedania individuală, în 1533 demonstra că dezlegările colective n-au temeii în Scriptură, că sunt o invenție a diavolului, care promovează progresul corupției.

Dr. Alexandru-Constantin Chituță

la început și până la sfârșit... este o epifanie treptată a prezenței personale, duhovnicești a lui Hristos, în care se disting mai multe moduri ale prezenței și lucrării, ca tot atâtea căi de întâlnire și comuniune cu Hristos³³. Liturghia a fost văzută întotdeauna în Ortodoxie ca un tot unitar, ca un întreg, în care „nu există nimic static, nimic izolat. Toate viază și se mișcă în armonie cu întregul”³⁴, întreaga slujbă „fiind ca o icoană care înfățișează un singur trup al lucrării Mântuitorului în lume”³⁵. „Împlinirea poruncilor și tuturor virtuților este calea prin care se păstrează, actualizează, activează și rodește viața nouă în Hristos, dobândită prin Sfintele Taine”³⁶. Scopul vieții creștine este unirea cu Dumnezeu, „această unire se realizează prin lucrarea Sfântului Duh, dar până la obținerea ei omul este dator cu un îndelungat efort de purificare”³⁷. Acest efort este concretizat într-un proces de conformare a vieții omului la voința divină prin împlinirea tuturor poruncilor și a virtuților, prin care Hristos cel sălășluit euharistic în lăuntru nostru este descoperit în noi, și darurile sale sunt puse în lucrare. „Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că ființa virtuții din fiecare dintre noi este Cuvântul Cel unic al lui Dumnezeu, căci ființa tuturor virtuților este Însuși Domnul nostru Iisus Hristos”³⁸, iar Sfântul Marcu Ascetul afirmă că „Domnul se află ascuns în poruncile Sale și cei ce-L caută pe El Îl găsesc pe măsura primirii poruncilor Lui”³⁹. După cum arată și Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, „puterile crucii și învierii lui Hristos devin ale noastre numai dacă le punem în lucrare, prin împlinirea tuturor poruncilor Lui, dacă murim cu totul păcatului și înviem cu totul lui Hristos”⁴⁰. Împlinirea poruncilor nu reprezintă așadar un efort de purificare independent de comuniunea cu Hristos, ci tocmai procesul de întâlnire cu Hristos și de realizare a comuniunii cu El, ca efect al regăsirii și potențării prezenței Lui euharistice în noi, căci „orice om care se împărtășește de virtute printr-o deprindere neclintită, se împărtășește de Dumnezeu, ființa tuturor virtuților, și devine dumnezeu, ca unul care a adăugat, prin libera alegere, la binele natural al Chipului”⁴¹.

Teologia contemporană evidențiază mai multe moduri ale prezenței lui Hristos în mod real în întregul Sfintei Liturghii: a) în Cuvintele Sfintei Scripturi citite

---

³³ Modurile prezenței personale ale lui Iisus Hristos și a împărtășirii de El în Sfânta Liturghie și spiritualitatea ortodoxă.

³⁴ Arhimandritul Vasilios, *Intrarea în împărăție*, Ed. Deisis, Sibiu, 1996, p. 67.

³⁵ Sf. Nicolae Cabasila, *Tâlcuirea Dumnezeieștii Liturghii*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1997, p. 9.

³⁶ Pr. Prof. Ioan Ică, *Modurile...*, pp. 346-347.

³⁷ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*, p. 5.

³⁸ *Ibidem*, p. 54.

³⁹ Apud, Pr. Prof. Ioan Ică, *Modurile...*, p. 353.

⁴⁰ Pr. Prof. Ioan Ică, „Iisus Hristos – Paștile noastre”, *RT*, 72 (1991), nr. 2, p. 71.

⁴¹ Pr. Prof. Ioan Ică, *Modurile...*, p. 353.

Legătura dintre Spovedanie și Euharistie în tradiție și contemporaneitate

de preot și citeț în biserică; b) în cuvântul de propovăduire al preotului; c) în rugăciunile rostite de preot, în cântările credincioșilor; d) în jertfa euharistică; e) în slujba celorlalte Sfinte Taine; f) în citirile credincioșilor din Sfânta Scriptură etc⁴². Părintele Profesor Ioan Ică accentuează faptul că „având în vedere modurile diferite de prezență și lucrare a lui Hristos în Sfânta Liturghie, care sunt toate necesare și complementare, înseamnă că prin toate acestea credincioșii se întâlnesc cu Hristos și se cuminică de o lucrare a Lui, având un folos de la Sfânta Liturghie chiar dacă nu se împărtășesc. Afirmând valoarea și centralitatea prezenței euharistice la Sfânta Liturghie, părintele profesor face o serie de precizări punctual referitoare la funcția epifanică a celorlalte moduri de prezență a lui Hristos în Sfânta Liturghie: a) toate modurile de prezență și lucrare a lui Hristos în Liturghie sunt forme diferite de împărtășire de Hristos, necesare și complementare; b) și cei care nu se cuminică la sfârșit se zidesc și se folosesc și ei prin participarea la Sfânta Liturghie; c) Împărtășirea euharistică nu poate și nu trebuie să fie privită exclusiv în sine detașată de ansamblul Sfintei Liturghii, a învățăturii și spiritualității ortodoxe. Totodată părintele profesor asemenea mitropolitului Antonie, accentuează faptul că Sfânta Împărtășanie este nu doar un mijloc de sfințire a credincioșilor, ci chiar ținta și scopul întregii vieți creștine, reliefând că împărtășirea euharistică nu a fost niciodată desprinsă de viața duhovnicească al cărei scop este comuniunea desăvârșită cu Dumnezeu; împărtășirea sacramentală cu Trupul și Sângele Domnului nu era un mijloc, ci un scop, piscul central cel mai înalt al urcușului duhovnicesc care implică o pregătire pe măsură, ea fiind o încununare, și că împărtășirea euharistic-sacramentală a fost întotdeauna legată de strădaniile etice-ascetice de a păstra până la sfârșit comoara dobândită prin har, pin viața îndumnezeită, conform darului primit.

În concluzie, Biserica recomandă ca împărtășirea să se facă în urma spovedaniei. Ea este mai potrivită în timpul Posturilor, dar dacă cineva este mai zelos și mai curat cu sufletul, o poate face și mai des. Chiar într-un interval de 40 de zile. De aceea se poate împărtăși de mai multe ori și valabilitatea sau durata Sfintei Împărtășanii nu este condiționată de termenul de 40 de zile, ci de starea de curățenie sau păcătoșenie în care ne aflăm. În privința împărtășirii și a termenelor la care o primim, rămâne mereu valabilă regula fixată și recomandată de Sfântul Apostol Pavel în Epistola 1 către Corinteni: „Căci de câte ori veți mânca această pâine și veți bea acest pahar, moartea Domnului vestiți până când va veni. Astfel, oricine va mânca pâinea aceasta și va bea paharul Domnului cu nevrednicie, va fi vinovat de Trupul și Sângele Domnului. Să se cerceteze însă omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își

⁴² Ciprian Cherecheș, „Modurile prezenței personale a lui Iisus Hristos și a împărtășirii de El”, în *Omagiu părintelui prof. univ. dr. Ioan Ică*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2007, p. 306.

mănâncă și bea, nesocotind Trupul Domnului”⁴³. Am prezentat aceste reflexii asupra rolului și necesității Spovedaniei și, implicit, dezlegării de păcate, înainte de a ne împărtăși, apelând la autoritatea unui ierarh și teolog de largă renume, pentru că, așa cum am văzut, există astăzi tendința unor teologi ortodocși de a diminua însemnătatea Spovedaniei și necesitatea ei pentru primirea Sfintei Împărtășanii, mergând până la afirmarea că Spovedania trebuie să se facă numai pentru păcatele care ne rup de Biserică, ne excomunică, adică pentru păcatele de moarte, pe când pentru celelalte nu mai este nevoie ca ele să fie mărturisite și cu atât mai mult dezlegate. Ba mai mult, unul dintre acești teologi socotește dezlegarea ca pe o formulă magică. „Această dezlegare formală, jumătate magică, jumătate legalistică, și nu împăcarea cu Biserica, de care prin păcatele sale a fost excomunicat, se caută astăzi în Taina Spovedaniei”⁴⁴. Această rugăciune de dezlegare, spune el, ar fi de origine apuseană și a fost introdusă în cărțile noastre liturgice în vremea accentuatei „latinizări” a teologiei ortodoxe, în vremea lui Petru Movilă și a urmașilor săi⁴⁵.

Părintele Dumitru Stăniloae scria că „prin spovedanie recunoaștem greșelile: doar astfel ne tăiem mândria noastră. De aceea Biserica Ortodoxă păstrează rânduiala de a condiționa participarea la Jertfa Euharistică de mărturisirea păcatelor, de recunoașterea vinovăției noastre”⁴⁶.

Cât privește practica Spovedaniei înainte de Împărtășanie și legătura dintre ele, acestea sunt puse pe seama aplicării „credincioșilor din enorii a canoanelor aspre ce au fost prevăzute pentru monahi în secolele de regresivitate ale Bisericii”⁴⁷. Din cauza aceasta trebuie să accentuăm faptul că: 1. Toate aceste teologumene, care nu au primit în niciun fel acceptul autorității bisericești și care vin în contradicție cu întreaga învățătură și practică a Bisericii Ortodoxe, ele rămân simple reflexii teologice izvorâte din dorința căutată de înnoire și din practica unor comunități ortodoxe care își desfășoară viața și activitatea în diaspora și în lumea protestantă; 2. Pentru ca să ne prezentăm înaintea Sfântului Potir este nevoie de curățire de păcate, și lucrul acesta nu-l face decât Spovedania și pocăința. Este adevărat că niciodată nu vom fi așa de curați de păcate, ca să putem spune că pentru această curățenie merităm să primim Sfânta Împărtășanie, dar nici fără totală pregătire nu ne putem prezenta înaintea Sfântului Potir. A veni la Cina euharistică total nepregătiți înseamnă o profanare a Sfintei Împărtășanii, un dispreț total al

⁴³ I Co 11, 26-29.

⁴⁴ Alexander Schmemmann, *Postul cel Mare*, București, 1995, p. 139, a se vedea și Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *op. cit.*, p. 537.

⁴⁵ Alexander Schmemmann, *Postul...*, p. 137 și 142.

⁴⁶ M. Costa de Beauregard, Dumitru Stăniloae, *Mica dogmatică vorbită*, Ed. Deisis, Sibiu, 1995, p. 108.

⁴⁷ Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Liturghie după liturghie*, Ed. Athena, București, 1996, p. 61.

Legătura dintre Spovedanie și Euharistie în tradiție și contemporaneitate

ei⁴⁸; 3. În rânduiala Sfintei Spovedanii, ca și în teologia privitoare la această Sfântă Taină, nu se face vreodată deosebire între păcatele care ne rup de Biserică și cele ușoare, care se iartă fără Spovedanie sau pentru care nu este nevoie de aceasta. Nici canoanele Bisericii Ortodoxe nu fac această deosebire, ci fixează anumite „pedepse”, ca remedii spirituale, și remedii spirituale și mijloace de vindecare, după gravitatea păcatelor, fără să spun că unele ne rup de Biserică, iar celelalte nu, și că unele trebuie spovedite și iertate prin dezlegare, iar altele nu. Orice păcat ne rupe de Dumnezeu și de Biserică și pentru oricare dintre păcate este nevoie de Spovedanie și dezlegare. Pe de altă parte, părintele prof. Nicolae Necula de la București afirmă faptul că „a lăsa acum o asemenea concepție nefundamentată, că pentru unele păcate trebuie să ne spovedim, iar pentru altele nu, înseamnă a produce o derută și sminteală fără margini în sufletele credincioșilor care știu că orice păcat săvârșit trebuie mărturisit și dezlegat de preotul duhovnic. Nu există în învățătura Bisericii și a Sfinților Părinți afirmația că dezlegarea se dă numai pentru păcatele care ne excomunică, ci ea se dă pentru toate păcatele”⁴⁹; 4. Canoanele aplicate credincioșilor în actul Spovedaniei și al Împărtășirii sunt opera marilor Părinți teologi ai Bisericii celei una. Ei nu erau simpli călugări naivi, ci geniile teologiei, care le-au fixat în Sinoadele Ecumenice, locale, particulare sau personal, nu în perioade sau secole de regresie a Bisericii, ci în perioada de înflorire, diriguind prin ele întreaga viață a Bisericii. Tot acest accent pus pe rânduiala Spovedaniei înainte de Împărtășanie poate fi și un semnal pentru cei care încearcă să rupă această legătură. De exemplu, s-a ajuns astăzi ca în bisericile grecești și de limbă arabă conștiința necesității spovedaniei să dispară. Mărturisirea este redusă la recitarea rugăciunilor din ritualul Tainei, după care penitentul nu mai trebuie să facă o mărturisire actuală a păcatelor. Aceasta se face doar în cazul păcatelor grave. Practica mărturisirii s-a menținut doar în mănăstiri. În bisericile slave, practica mărturisirii s-a menținut, însă există tendința de a fi redusă la o singură dată pe an. În Biserica Serbiei, ori de câte ori se face mărturisirea, credincioșii se pregătesc printr-o săptămână de post sever și prin participarea la Sfânta Liturghie. În Biserica Finlandei și în Statele Unite, acolo unde credincioșii se împărtășesc săptămânal, a început să prindă rădăcini practica mărturisirii lunare. Părintele Ioan Ică jr. afirmă că acest „caracter problematic al recursului la metoda deseori împărtășiri vine, așadar, din presiunea exercitată de adepții ei de a se renunța la elemente tradiționale, cum sunt pregătirea ascetică prealabilă prin post și, mai ales, la legătura dintre Împărtășanie și Spovedanie”⁵⁰. Toate aceste precizări au darul de a ne

⁴⁸ Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *op. cit.*, p. 538.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 540.

⁵⁰ *Împărtășirea continuă cu Sfintele Taine*, studiu introductiv și traducere diac. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 2006, p. 86.

Dr. Alexandru-Constantin Chituță

întări convingerea că participarea Spovedaniei și a dezlegării de păcate, înainte de Sfânta Împărtășanie, așa cum o păstrăm în Biserica noastră, este corectă și se situează pe linia adevăratei învățături de credință. Împărtășanie fără Spovedanie nu se poate concepe, iar pentru o eficientă lucrare de înduhovnicire a credincioșilor noștri, această practică trebuie păstrată cu sfințenie.